

Der mannen ende vrouwen heimelijcheit

editie N. de Pauw

bron

Der mannen ende vrouwen heimelijcheit. In: Instituut voor Nederlandse Lexicologie (samenstelling en redactie), *Cd-rom Middelnederlands*. Sdu Uitgevers/Standaard Uitgeverij, Den Haag/Antwerpen 1998.

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/_man006mann02_01/colofon.php

© 2012 dbnl

[Der mannen ende vrouwen heimelijcheit]

God, enich Vader ende Here,
Sonder beghin ende emmermere
Sonder ende wesen sal,
Hem bevelic groet ende smal
5 Mijn ziele, mijn lijf van quaden dingen;
Ne laet mi, Here, niet ghehingen
Te doene dat onnuttelec si.
Oec biddic, Here, dat ghi mi
Helpt nu te desen stonden
10 So dat moet werden vonden
Dit boec, dat ic hier dichten sal:
U hulpe begeric boven al.
Want wildi mi in staden staen,
So willic nu hier anegaen
15 Van naturen die meeste wort,
Die noch nie worden gehoert
Van enegen man teneger tijt.
Maria, moeder Gods, ghi sijt

- Dieghene daer ic troest an soeke
 20 Om mi te helpene tesen boeke;
 Want wildi mi staen te staden,
 Daertoe troesten ende geraden,
 So sal ic te bat in allen saken
 Dit mogen dichten ende maken.
- 25 Vort biddic allen desen
 Die dit boec selen lesen,
 Dat si die grote Heimlijchede
 Van mannen ende van vrouwen mede
 Niet ne lesen oppenbare
- 30 Vor diegene die hare enthare
 Scone wort ende const beniden
 Ende die oec lachteren tallen tiden;
 Maer dat doet haer scalke sin,
 Dar die doegt niene macht in.
- 35 Op dit so segt Aristotiles:
 So wie dat besmet es
 Met alrande quaethede,
 Waer hi comt telker stede
 Dar hi wijsheit ende leringe hort,
- 40 Hi verkeret in quade vort;
 Maer, daer dogt ende wijsheit es in,
 Al hort hi iet, sijn hovesch sin,
 Keret ter dogt, groet ende clene,
 Want naturlike leringe gemene
- 45 Geeft hem dat hi alle saken
 Ten besten keert met sire spraken.
 Ende hoe men dit bekinnen sal,
 Sal ic u nu leeren al,
 Ende in dietsche wel bescriven
- 50 Beide van mannen ende van wiven.
 God maecte den man na sire werde
 Van den lime van der erde

- Ende gaf hem der werelt mogenthede
 Van al te besittene mede,
 55 Ende Adam was dierste man
 Dar God an te makene began.
 Nu seegt Aristotiles
 Dat Adam gemaect es
 Van VIIJ stucken, dat verstaet,
 60 Dat deen na den andren gaet,
 Ende leert hier in sijn beghinnen,
 Waer men elc gedeel sal kinnen
 Dat an den man gemaect es;
 Ende wat in elc te merkene es
 65 Dat suldi nu alhier verstaen.
 Dat ierste deel es, sonder waen,
 Van den lime van der erden,
 Ende daeraf liet God gewerden
 Tfleesch dat die mensche heeft,
 70 Dat weder de doot der erden geeft.
 Dat ander deel, verstaet hier mee,
 Es gemaect van der zee,
 Ende daeraf comt mede dat bloet
 Dat in den mensche wesen moet.
 75 Dat derde deel, dats oppenbaer,
 Dat comt u van der sonnen claer,
 Ende daeraf sijn, als wijt togen,
 Gemaect scone des menschen ogen,
 Die al den lichame leiden mede
 80 Met harre claerheit telker stede.
 Dat vierde deel gemaect es
 Van den wolken, des sijt gewes,
 Ende daeraf sijn gemaect nu
 Des menschen gepeise, seggic u,
 85 Beide goet ende quaet.
 Dat vifte deel, dat verstaet,

- Also als ict hebbe vernomen,
 Es hem van den winde comen;
 Daeraf heeft hi uut nese, uut monde.
- 90 Den ademtucht tallen stonde.
 Dat seste deel, wat helpt ontsaect,
 Dat es van den stene gemaect,
 Ende daeraf sijn alle die beene
 Van den mensche, groet ende cleene.
- 95 Dat sevende deel, hebbic vereest,
 Dat es van den heiligen geest,
 Daer die mensche af redelic mede
 Es besceden in elke stede.
 Dat achste deel, seegt tghedichte,
- 100 Dat es van der werelt lichte,
 Dat licht dat Christus es genant;
 Ende daeraf es die mensche becant
 Dat hi godevruchtech es,
 Op alle dinc, sijn seker des.
- 105 Dus es die mensche gemaect al
 Van desen achten, groot ende smal.
 Nu hort van desen meer:
 Ghi horet nu wel seggen eer
 Dat die mensche, na minen rime,
- 110 Gemaect es van der erden lime;
 Ende, trect hi der erden meest an hem,

- Ende swaer, ende werdet gerne vet,
 Opdat hem anders niet ne let.
- 115 Ende es hi van der zee meest,
 Daer ic dat bloet in hebbe vereest,
 So es hi vroet, met ere vlucht
 Die hem nochtan geeft I ducht
 Ter vroetscap, dar hi hem toe keert,
- 120 Dat hire niet I wort volleert.

- Ende es hi van der sonnen dan,
 Dar hem sijn licht af comt an,
 So es hi scone van allen leden
 Ende graselijc oec van seden,
 125 Ende int scouwen te siene goet,
 Maer quaet es te kennene haer moet.
 Ende es hi van den wolken met,
 Dar sine gepeise af sijn geset,
 So es hi licht ende snel,
 130 Want de gepeise, wetti wel,
 Die sijn vollec harentare;
 Dus moet hi trecken oppenbare.
 Es hi meest van den winde,
 Daraf die adem comt gehinde,
 135 So es hi haestich ende wreet,
 Ende ter erscap oec gereet;
 Want, daer vele adems binnen es,
 Es vollec verwermt, sijn seker des.
 Ende es hi meest van den steene,
 140 Daer af gemaect sijn die bene,
 So es hi wreet van sinne
 Ende wreet mede, als ict kinne,
 Gelijc die stene hart sijn
 Ende quaet te werkene sijn ascijn,
 145 Also sijn dese die ic mene,
 Die meest in hebben die bene.
 Ende es hi oec alre meest
 Gemaect van den Heiligen Geest,
 Dar hem bescedenheit af comt,
 150 Als hiervoren es genoemt,
 So es hi goet ende suver mede,
 Ende set sinen sin wel gerede
 Ter heileger Schrifturen wert,
 Die hem wort wel geoppenbaert,

- 155 Want die Heilege Geest in hem leeft
 Daer hi sijn wesen meest af heeft.
 Ende es hi meest gemaect mede
 Van den lichte der claerhede,
 Dat God selve es gheheten,
- 160 So es hi goet, alse wijt weten,
 Ende herde claer op alle dinge,
 Want hi es so sonderlinge
 Van levene in gerechticheden
 Dat hijt al gedooft mede
- 165 Dat hi hort ende siet,
 Want hen gereint sire herten niet.
 Dit sijn de poente daer men mede
 Kinnen sal des menschen sede,
 Ende waertoe hi es gesaect.
- 170 Ende waer hi meest af es gemaect.
 Noch sijn oec IIIJ ander dinge
 Daer die mensche sonderlinge
 Af es gemaect, als ict versta.
 Dit sijn die IIIJ elementa;
- 175 Dats vier, lucht, dese beede
 Ende water ende die erde mede:
 Dese IIIJ sijn an elken man
 Ende doen boven den andren nochtan,
 Ende welc si meest hevet ane
- 180 Daerna trect sine gedane.
 Heeft hi des viers alre meest
 Ende de lucht mede, hebbic vereest,
 So es hi heet van naturen;
 Ende es dat in hem geduren
- 185 Twater ende die erde met
 Ende meer sijn in hem geset,
 So es hi versch ende cout
 Ende daerna trect oec sijn gewout.

Dus heeft elc mensche dese viere
 190 In hem geset na sine maniere.
 Nu seldi noch vorwart weten
 Dat oec van den VIJ planeten
 Elc mensche heeft sine nature.
 Die willic noemen nu ter uure
 195 Saturnus, Jupiter, ende daeran
 Volgt Mars, ende de Sonne dan;
 Darna Venus ende Mercurius
 Ende de Mane, wi lesent dus.
 Nu doen die mesters verstaen,
 200 Als een kint wert ontfaen,
 Die planete die rengneert dan
 Dat dat kint trect daran,
 Weder si es quaet of goet.
 Pytagoras ons verstaen doet,
 205 Als dat kint wert geboren,
 Die planete die dan comt voren
 Dat dan darna trecken moet,
 Weder si es quaet of goet;
 Ende sijn si beide goet dan,
 210 So wert sere goet die man
 Ende sijn si quaet, als ict versta,
 So trect hi oec gerne darna;
 Ende es deen quaet ende dander goet,
 So es hi tusschen beide gemoet,
 215 En ware alse, als ghi mogt horen,
 Als ic gesproken hebbe hiervoren
 Van den VIIJ delen, Godweet,
 Si mogent breken wel gereet;
 Want, mocht an die planeten gaen,
 220 So ne mocht niemen wederstaen
 Sinen wille doen no den haren,
 Hi ne soude altoes darna varen.

- Nu sijn noch IIIJ ander dingen
 Daer de menschen sonderlinge
 225 Haer nature af hebben ontfaen:
 Nu hort na ende vanc verstaen.
 Dat sijn IIIJ complexien, geset
 Met al den andren, dat wel wet,
 Dar alle menschen af moeten wesen:
 230 Ende die ierste oec van desen
 Heet sanguinea int latijn,
 Ende wille de beste van allen sijn;
 Die andre heet colerica,
 Si es oec de beste darna;
 235 Die derde heet fleumatica,
 Die vierde melancolia,
 Dese IJ sijn niet so goet
 Als dander IJ, als ict verstoet.
 Dese vier complexien geven mede
 240 Elken sine natuurlijchede,
 Want sanguinea maect blide den man
 Ende doeten oec sere minnen dan,
 Ende die andre maecten coene,
 Licht tornich in elken doene.
 245 Die derde complexie, als ict kinne,
 Maken bloede ende plomp de sinne,
 Ende vele spraken es in desen
 Die vierde gevet oec met desen
 Den genen daer si wonet mede
 250 Dat hi traech es in al de lede
 Ende gerne droeven ende allene,
 Hi ducht alle dinc gemeene.
 Nu hebbic u nu doen verstaen
 Waerof dat hebben ontfaen
 255 Har nature ende har wesen
 Alle menschen, nu hort na desen

- Noch een luttel van hen meer.
 Ic wille u hier doen kennen meer
 In die ogen wat een es,
 260 Also ons segt Aristotiles;
 Hi segt, als wijt horen mogen:
 Diegene die heeft grote ogen,
 Hi es droge van naturen
 In hem selven telker uuren.
 265 Dengenen die oec, sonder waen,
 Sijn ogen diep in thoeft staen,
 Hi es van quader listechede
 Ende oec I bedriegere mede.
 Den genen die dogen opwert pulen,
 270 An dengenen sal men gevulen
 Onscamelheit ende clappen met
 Ende van herden sinne, dat wet.
 Die vele bruuns hevet nu
 Int ogeappel, dat seggic u,
 275 Hi es van groter bloethede
 Ende vervaert hem gerne mede.
 Den genen die de ogen scieten
 Herwert, derwert, ende vlieten
 Eenpaerlike, ende die alle dinge
 280 Nauwe besiet sonderlinge,
 Hijs quaet ende scalc, dat seggic u;
 Huet u van hem, dat radic u.
 Diegene die oec siet als I wijf,
 Hi es oncuusch in al sijn lijf;
 285 Ende van lichame onsuver mede
 Ende onscamel in elke stede.
 Diegene die siet als I kint
 Ende kintsche gedachte heeft omtrent,
 Ende blide ansichten togen,
 290 Ende gerne lachen metten ogen,

Die mach leven lange tijt
 So blidelike ende met jolijt.
 Diegene die dogen groet heeft
 Ende bernende rayen uutgeeft,
 295 Dats I drogen mensche mede
 Ende al vol van idelheden,
 Ende mint gerne, sonder blijf,
 Weder dat si man of wijf.
 Diegene die hevet cleine ogen
 300 Ende bevende, als wijt togen,
 Die es tornich ende wreet
 Ende mint oec die wijf gereet.
 Diegene oec, nu merket hier,
 Die dogen vlammen als I vier,
 305 Die es quaet, seit mine leere,
 Ende een quaet mensche sere.
 Diegene die oec heeft ter stede
 Vele verwen in dogen mede
 Geminget met geluer gedane
 310 Gelijc oft ware sufferane,
 Dat betekent in waerheden
 Dat hi es van quaden seden.
 Die vele vleckten hevet met
 Omtrent dogeappel geset
 315 Also als ment hier verstaet,
 Betekent dat hi es quaet.
 Diegene oec, als wijt kinnen,
 Die dogen hebben bruun binnen
 Ende met gelu rayen, sonder waen,
 320 Diegene hevet manslacht gedaen.
 Nu hort vorwert ende verstaet
 Waer dese redene henen gaet;
 Een luttel seggen hort na mi;
 De nese, die an den mensche si,

- 325 Sijn daraf inge die gate
 Ende suptijl oec mede ter mate,
 Dengenen dien si also staen,
 Hi veght gerne, sonder waen.
 Diegene die de nese gaten
- 330 Wijt hebben uitermaten,
 Ende groet oec die nese mede,
 Hi es van luttel wijsheden;
 Maer, die heeft tusschen beden,
 No groet no cleine, in waerheden,
- 335 No te wijt no te inge,
 Dat sijn die beste sonderlinge.
 Dit sijn der naturen heimlijchede,
 Dar men se mach bekinnen mede.
 Omdat ic hier hebbe geseit
- 340 Van der naturen heimlijcheit,
 Waer men die mach bekinnen
 An den mensche in allen sinnen,
 Ierst van VIIJ poenten gereede
 Ende van IIIJ elementen mede,
- 345 Ende van VIJ planeten daernaer,
 Ende van IIIJ complexien oppenbaer,
 Gelijc dat dese regneren alle
 In den mensche, dar elc gevalle,
 Al deser gelike elc mensche es
- 350 Van IIIJ humoren, sijt seker des;
 Ende dies willic u maken vroet.
 Dat ierste humor, dat es bloet,
 Weder het si versch of heet,
 Ende dat regneert oec wel gereet
- 355 Den mensche in die rechter side;
 Ende dat regneert tallen tiden
 Daer uut ende in comen moet.
 Dat ander humor, als ict verstoet,

- Es I rode colore, Godweet,
 360 Ende die es droge ende heet,
 Ende regneert oec tallen tiden
 Den mensche in die slinker side.
 Nu hort van den derden humore,
 Dat es erande swarte colore:
 365 Dese es droge ende cout,
 Ende heeft in alle die lede gewout.
 Die vierde colore, als ict versta,
 Es erande fleuma;
 Ende dese es in elke stede
 370 Met der swarter gemingt mede,
 Ende sijn oec beide int hoeft
 In I deel, dies geloeft,
 Ende in I deel oec mede
 In de blase wel gereede,
 375 Ende in I derdendeel oec met
 In de mage mede geset.
 Nu sijn dese humoren in schijn
 Waer si in den mensche sijn;
 Nu willic u vort seggen al
 380 Weltijt elc regneren sal:
 Dat bloet, segt Aristotiles,
 Dat meest in den lentijn es,
 In den mensche, ende wast al stille
 Van viften dages in sporkille
 385 Toten meye also vort,
 VIIJ dage, hebbic gehort.
 Die rode colore, dat verstaet,
 In den somer anegaet,
 Daer dat bloet nemet ende
 390 Ende duert vort met genende
 VI dage binnen oegstmaent,
 Daer gaet si uute, na mijn verstaen.

- Daerna die swarte colore begint,
 Ende duert, als men bescreven vint,
 395 Vort tote alreheilegen misse
 Tote in die maent dage sesse.
 Darna begint fleuma saen,
 Ende duert vort, al sonder waen,
 Al den winter met geweld
 400 Tote dat men sporkille telt
 V dage, hebbic vernomen,
 Dar sijn si ten ende comen.
 Noch seldi meer verstaen
 Van desen humoren nu saen:
 405 Ic segge u mede dat dat bloet
 In den mensche regneren moet
 Van der negender uuren met
 Die in den nacht es geset,
 Recht toter derder uuren
 410 die in den nacht sal geduren.
 Ende gi selt weten hier ter stede
 Dat viere en twintech uuren mede
 Altoes sijn, des sijt bedacht,
 Binnen den dage enter nacht.
 415 Ende in de rode colore, dats waer,
 Die regneert vort daernaer
 Recht toter negender uuren
 Van den dage in haer geduren.
 Darna comt, hier nu hort,
 420 Die swarte colore, ende regnert vort
 Van den negender uren van den dage
 In har macht alle slage,
 Toter derder uuren mede
 Van der nacht in die lede.
 425 Nu so comt hier fleuma
 Ende regneert oec daerna

Van der derder uuren van der nacht
 Also vort met sire cracht
 Toter negender uuren met,
 430 Die in den nacht es geset.
 Nu hort van desen dingen meer:
 Dat bloet, daer ic af sprac eer,
 Daeraf willic nu doen verstaen
 Waer dat uutten mensche sal gaen.
 435 Galienus segt ons al
 Dat ter nesen comen sal
 Ende bi der rechter naturen fijn
 Sal dar sijn uutstorten sijn.
 Die rode colore, als wijt horen,
 440 Heeft haer uutstorten ten oren;
 Die swarte colore, dat verstaet,
 Haer humoren ten oren uitgaet;
 Ende fleuma heeft tallen stonden
 Har uutstorten ten monde;
 445 Nu hetic dat men dit versta
 Om datter noch sal comen na.
 Verstaet nu wel dese wort,
 Wat Aristotiles brenget vort;
 Hi seit van vire etaten
 450 Ende wilt dese IIIJ caloren saten
 Te deilene in den mensche al.
 Hi segt dat regneren sal
 Fleuma met den bloede mede
 In der kinder kintschede
 455 Recht tote XIIIJ jaren;
 Darna seit hi al oppenbare
 Die rode calore in den man
 Tote XXVIIJ jaren vortan;
 Die swarte calore, wet vorwaer,
 460 Regneert met den bloede daernaer

- Bi gerechter naturen geset
 Tote XLIJ jaren met;
 Vort, so es altoes darna
 In den mensche geset fleuma
 465 Recht tote in sinen ende
 Dat seide Aristotiles, diet wel kende.
 Nu sal ic u noch vroet maken
 Van den humoren ander saken,
 Wat dit bloet geven can,
 470 Darin regneert wijf of man.
 Het maect recht de stemme goet,
 Simpel, hovesch ende wel gemoet,
 Soete, blide ende hoechede
 Ende oec opdragende mede.
 475 Die rode calor maect echt
 Erre, coene ende lecht,
 Goeden sin ende scarp met;
 Mager ende oec vele hi eet
 Ende saen es hem verduwet dat
 480 Wat hi dranc ofte at.
 Die swarte calore, wet dat wel,
 Maecten erre ende fel,
 Loes ende wreet mede,
 Ende oec nidich in serichede.
 485 Fleuma, als ict verstaen can,
 Maect al coene den man
 Ende welgevoecht van leden,
 Ende van vele gepeisicheden
 Wakende ende in hem selven met;
 490 Ende oec so wert hem, dat wel wet,
 In sire joncheit grau sijn haer
 Op sijn hoeft, wet vorwaer.
 Nu seldi noch meer verstaen:
 Waer I met siecheden bestaen,

- 495 Ende hem dat quame, sonder waen,
 Van enegen humore die hier staen,
 So willic u nu leren al
 Hoe men dat cureren sal.
 Comt die siecheit van bloede nu
- 500 Dat es soets ende warm nu,
 Dat sal men met droger medicinen
 Ende met couder curen pinen.
 Comt hi oec, dat wel wet,
 Van der roder colore met
- 505 Die bitter ende wuchtech es nu
 Ende droge mede, dat seggic u,
 Die sal men cureren met soeten dingen,
 Ende cout ende versch sonderlinge.
 Eist van swarter calore gerede,
- 510 Die es cout ende gesouten mede
 Ende droge, hiertoe sal men pinen
 Met soeter ende warmer medicinen;
 Ende met verscher, mede verstaet,
 Dese oec te curerne staet.
- 515 Comt van fleumen oec in di
 Die oec vijfterhande si,
 Alse Jannitius ons doet cont,
 Die cout es ende versch terstont,
 Dese sal men met warmer medicinen
- 520 Ende met verscher cureren pinen.
 Noch hort van bloede na des:
 In dien datter overtullich es
 In die adren, dat wort ontfaen
 In erande borne saen
- 525 Eert den lichame weder yet;
 Ende die borne, als men siet,
 Dunne ende scumachtich mede,
 Neven alle die voegende lede

Also wel die grote als die cleine,
 530 Sijn geminget int gemeine.
 Ende het sijn erande principale
 Borne, die liggen also wale
 Neven die mere bornen mede,
 Ende die liggen an die stede
 535 Daer mach men gemeinlike
 Brande maken sekerlike,
 Dats te verstane telker uuren,
 Daer vergaderen die juncturen
 Bi den scoudren in elke stede
 540 Ende bi den elleboge mede,
 Bi den knien, sonder vorst,
 Bi der slinker side der borst,
 Bi der eersbille, si u becant,
 Ende oec in midden elke hant,
 545 Onder den voet oec gereede,
 Ende oec in den necke mede,
 Ende oec mede overal
 In den lichame, groet ende smal,
 Daert moru ende suptijl es,
 550 Ende in al de vingre oec des,
 Ende oec mede met goeder moeten
 Alle die teen van den voeten,
 An die levere oec, Godweet,
 Ende an de milte oec gereet,
 555 Ende gemeinlike in elken lede
 Dart voeget tegadre mede.
 So mach men in allen saken,
 Daers te doene es, brande maken,
 Daer men met desen IIIJ humoren
 560 Curen mach wel ter curen.
 Dus hebbic u geleert hiermede
 Aristotiles heimlijchede,

- Die lange hiervore verborgen was;
 Ende mede segt Ypocras
 565 Ende Galienus, dat verstaet,
 Die gevenre oec toe raet
 Ende sayen darin somich wort
 Als ghi hier hebt gehort.
 Nu hebbic u geleert
 570 Waer dat bloet meest regneert
 In den mensche bi naturen
 Ende waert ontfaet sine figure.
 Noch willic daerof seggen vort
 Des ghi niet en hebt gehort,
 575 Maer niemen sal hem stoeren des,
 Dat ic deser heimelijcheit doe gewes.
 Aristotiles seit ter uuren
 Dat de liede der naturen
 Dat bloet dorloepen moet,
 580 Weder het si quaet of goet.
 Daerof sijn al princepale
 Die gegaden, wet dat wale,
 Beide van mannen ende van vrouwen;
 Ende si sijn int anscouwen
 585 Ekelachtich, dat wel wet,
 Moru ende vol vleeschs met;
 Si sijn heet ende oec wac;
 Si liggen in enen sac,
 Som groet, som cleine;
 590 Som sijn si heter int gemeine
 Dan enich van den andren mede
 Een dic man, weet gereede,
 Hebben se wel int anescouwen
 Vele meer dan die vrouwen;
 595 Ende dat naturlike saet,
 Daer men dat kint also ontfaet,

Dat comt uut al des menschen leden,
 In bloede treckende daer beneden,
 Ende vergadert daerin al,
 600 Als ic u hierna seggen sal.
 Ende die gegaden van den man
 Die heeft vaste besloten dan
 In ene borse die nature,
 Ende die borse es wel ter cure
 605 Gehecht an die gegaden met
 Met adren die daeran sijn geset,
 Ende die corten ende lingen
 Als te doene es te dien dingen,
 Ende geven spacie dien gegaden
 610 Dat si niet en werden verladen.
 Oec hebben die gegaden mede
 Ene andre adre daer ter stede
 Met IJ vorken, verstaet dus,
 Ende die heeten didimus,
 615 Dats twivelijc, des sijt gewes,
 Want twivel es, sijt seker des,
 Of Didimus procedeert ende comt
 Van den gegaden vorghenomt
 Of van den ingewande tesamen
 620 Van des menschen lichame.
 Ende dese adre didimus
 Die es boven gevoeget aldus
 An I adre die sophat heet
 Die oec tote beneden geet
 625 An die gegaden, sijt seker des,
 Ende daeran vastgehecht es.
 Ende bi der adren, als wijt weten,
 So werden die liede somwile te sleten
 Ende gescort, wet vorwaer,
 630 Want alse dingewande sceden daer

So vallet dan den lieden neder,
 Ende somwile so keeret weder
 Die gegaden opweert dan
 Ende bergen hem daer vortan
 635 In den lichame, daer men in scine
 Onder wilen af hevet pine.
 Die gegaden, suldi weten,
 Dat sijn die vate geheten
 Van den gegaden, als ict versta,
 640 Daer ic af spreken sal hierna;
 Want in IJ rande maniren
 Comt dat saet derweert scire,
 Bi den oversten als ter stede
 Ende bi den nedersten oec mede.
 645 Ende dat men van den oversten noemt,
 Dat seggic dat dor die adren comt
 Die van der leveren bringet bloet
 Dat ten gegaden neder moet;
 Ende, alst in die gegaden es,
 650 So hetet saet, sijn seker des;
 Ende dat bloet werdet wit,
 Overmids dat wort verhit
 De mensche, om sine genoechlijchede
 Ende om die lost van sinen lede;
 655 Ende, alst dus al es verhit,
 So hetet in latijn sperma dit.
 Die nederste sijn oec adren mede,
 Die tusschen die gegaden ter stede
 Ende die roede oec sijn geset;
 660 Ende oec tusschen der vrouwen let
 Staen si alle wel, ende gaen
 Van haren gegaden, hebbic verstaen,
 Ende bringen dat saet vort dan
 Gelijk dat doet in den man,

- 665 Dat oec sperma geheten es.
 Maer de nederste adre, sijt seker des,
 Brinct saet ter roeden na desen,
 Die al gemaect es van pesen;
 Ende an dat ruggebeen oec met
- 670 So es die roede oec geset,
 Ende nemt daran haer beghin
 Ende vergadert recht daerin,
 Gelijc dat tande in kamme staen
 Dar men met weeft, sonder waen,
- 675 So es deen in dander gescicht;
 Ende hierbi so hetet men slecht
 In latijn riet der pesen,
 Daran die roede gevest moet wesen
 Ende daer genoechten af comen vele
- 680 Ende behoert ter vrouwen spele.
 Nu willic u besceden vort
 Van den sade, want menich wort
 Set men daeraf, groet ende cleine;
 Maer nu sal ic u int gemeine
- 685 Seggen ende besceden al
 Wanen dat comt, groet ende smal.
 Aldus so segt Ypocras,
 Die I groet mester was,
 Dat sijn beginsel nemt dit saet
- 690 An die hersenen, ende nederweert gaet
 Bi cleinen aderkinen, vorwaer.
 Ende oec, seit hi mede aldaer,
 Worden dadren gesneden ontwee,
 Hi ne mochte bruden nemmee;
- 695 Ende, ware hi oec met wiven,
 Van hem ne mochte niet becliven
 Enich saet dat brochte vrucht;
 Dit es dat die nature ducht.

Nu segt mede Galienus,
 700 Ende willet mede proeven dus,
 Dat van der leveren comet al
 Dat saet, groet ende smal,
 Daer men kindre met winnen mach.
 Ander mesters doen gewach,
 705 Ende oec mede vele auctore
 Seggen aldus, als ict hore,
 Dat tsaet comt uut allen leden
 Eert vergadert daer beneden,
 Daert sine nature ontfaet
 710 Eert uut der roeden gaet.
 Nu willic u dit absolveren
 Ende overeen doen concorderen,
 Want wi selen verstaen al bloet
 Dat alle die lede, cleine ende groet,
 715 Nemen haer voetsel ende haer begin
 An die levere, meer no min;
 Ende van den hersenen wert dit saet
 Meest genomen, dat verstaet,
 Ende dat bi aderkine clenen
 720 Nederweert daer gaet altenen:
 Ja, als die mensche beroert es,
 Als ic voren dede gewes,
 Ende hierbi mach men seggen ter stede
 Wel dat comt van allen leden,
 725 Want die levere voet al dat bloet
 Daer dat saet af comen moet.
 Vort, seldi oec verstaen
 Dat dit saet, al sonder waen,
 Ghi sult oec weten ongewaent
 730 Dat dit saet wast ende waent
 In den mensche al sine lede
 Beide tide ende uren mede,

- Gelijk dat elemente geven
 Dat hiervoren es bescreven,
 735 Ende oec der planeten aert
 Daers vele in wert geoppenbaert;
 Ende oec gelijk dat die planeten
 Meren, mindren, alse wijt weten,
 Als wi in die mane mogen sien,
 740 Also meren ende wassen nadien
 Die humoren in wacken lieden,
 Ende alre meest horic bedieden,
 Dat bloet in die liede es
 Ende die levere met, sijt seker des,
 745 Beide sijn si versch ende wac,
 Daeraf den mensche comt ongemac.
 Alst hem overvloyech es binnen,
 Doet den mensche gerne minnen,
 Want alst den mensche dus verswaerd
 750 Enthem te sere oppenbaerd,
 Ende vallet hem dan in die hopen
 Boven broecgordele, ende gaet nopen
 Al toter erden nederwaert,
 Daer si opstaet met der vaert
 755 Ende wort beroert vore int hoeft
 Alre meest, des geloeft;
 Want die pesen, die daer bringen
 Die gevoelnisse in allen dingen
 Ende oec die genoechte mede,
 760 Die nemen inde tesser stede
 Recht in thoeft van der roeden;
 Om dit so doet hem daer verwoeden
 Meer dan in ander lede,
 Omdatter uitganc soect ter stede.
 765 Ende om dese vorseide dinge,
 So wast meer sonderlinge

Ende mere oec meer dat saet
 Int wassen van der mane, verstaet,
 Ende in die volle mane met
 770 Ende in verschen tide, dat wet,
 Ende oec mede, dat wel wacht,
 Int begin van der nacht,
 Ende in de morgenstonde oec mede
 Dan wast al bloot in die lede
 775 Meer dat tandren tiden doet.
 Hierbi mach elc wesen vroet
 Weltijt hi wesen sal met vrouwen.
 Ic wil u noch doen weten meer,
 Want ic hiervoren seide eer
 780 Van adren die hebben die man,
 Die dat saet leiden can
 Dart wert verwandelt in sperma.
 Recht deser, gelijc als ic versta,
 So werdet oec geleit der vrouwen;
 785 Maer sonder dese adren, entrouwen,
 Hebben se I andre meer nochtan
 In hen selven dan die man.
 Ende die adre heet Galienus
 Yrierus, wi lesent dus,
 790 Dat es te seggene wivelijc.
 Ende dese adre werpt sekerlijc
 Uuter leveren IJ adren fijn
 Die oec mede gevorket sijn.
 Die I raye oppenbaert
 795 Ter rechter kinbacken waert,
 Ende die andre strect herde gere
 Ter slinker kinbacken mede;
 Dit sijn de vorken van ere raye.
 Nu hort waer haer dander sal sprayen;
 800 Si sent hare I tac weder

Recht toter matricen neder
 In de rechter side ter vaert,
 Den andren tac ter slinker waert;
 Aldus vergaderen si beide daer
 805 An matrice, wet vorwaer;
 Ende uut desen werden gepurgeert
 Der vrouwen stonden, als men ons leert:
 Ja, alsi wel sijn ontploken
 Ende nature de stonde stoken;
 810 Ende onder tiden so sluten si
 Mede oec so vaste daerbi
 Dat hen die stonden opweert gaen
 Ende doet se bloeden ter nese saen,
 Oec liggen se hem somen, sonder vorst,
 815 Tenen cloete onder die borst,
 Daeraf die vrouwen stillekine
 Dicke dogen grote pine.
 Alse hem dus de stonden porren,
 Omdat sijs niet gewagen dorren,
 820 Som hebben si haer siechede
 Te luttel ende tontide mede,
 Som te vele, dat verstaet.
 Van allen desen soudic raet
 Hier vele geven ende oec wisen,
 825 Maer men sout mi niet prisen
 Dat ic hem allen lerde gereit
 Die grote verborgen heimelijcheit,
 Maer seker ben ic vel van desen
 Dat ic se daerof soude genesen.
 830 Vort, alse de vrouwen kint ontfaen
 Dan moeten haer stonden opweert slaen
 Tote in die borst, wet vorwaer;
 Ende, alst vergadert es aldaer,
 Dan verwarmet daer, dat wet,

- 835 Ende wert verwandelt in melke vet
 Bi der vulster siedingen, sonder letten,
 Alse van der naturliker hetten
 Ende van den getermerden tide mede
 Dies kints alset heeft gerede.
- 840 Daer af saelt nemen sine voedinge,
 Ende hier af eist sonderlinge
 Dat den vrouwen dan gebreken
 Haer stonden, daer wi dus af spreken,
 Des niet te doene hebben die man;
- 845 Maer alle die andre adren dan
 Dienen gelike vort hen beiden,
 Alsic vort sal besceiden;
 Ende waer men elke bekinnen sal
 An den mensche, groet ende smal.
- 850 Int vorhoeft vore, doe ic verstaen,
 Daer es ene adre, sonder waen,
 Die soude men laten, sijts gewes,
 Den genen die uut sinen sinne es.
 In elken slaep staet oec ene,
- 855 In oronscape Galiene;
 Waer enege van dien tebreken,
 Hem en soude nemmeer stoken
 Ghene luxurie, sijt seker des,
 Ende dese heten zuveniles.
- 860 Onder den kinne staet I daer na,
 Ende die heet ubula;
 Ende op die scoudre oec daerbi,
 Ende die heet men gwindeghi;
 Oec staet I an den hals,
- 865 Ende die maect groet gemals
 Als een der doot es na,
 Ende die heet gorgonica.
 Oec steet daerna transitoria

- Ende ysmon oec daerna.
 870 Nu hort an den arm sciere,
 Daer esser in gerekent viere;
 Buten den arm esser ene,
 Die heet silvestres, int gemene.
 Daerna steet sepalica,
 875 Daerna mediana of cardiaca,
 Daerna epatica of basilica,
 Ende titilares comt daerna,
 Dats de vijfste, dat verstaet,
 Ende die recht onder die scoudren gaet
 880 Die onder docsele comt mede.
 Die dese adren ontwee snede
 Of daer uut bloet laten woude,
 Ic seggu dat hi sterven soude,
 Al lachende sonder enich wee
 885 Men seit dat Seneca wilen ee,
 Doen hem Nero doden soude,
 Dat hi also sterven woude.
 Boven de borst oec daerna
 So comt die adre baselica
 890 Van den enen arm vort
 Toten andren, hebbic gehort;
 Ende dese leiden dbloet mede
 Dor den lichame te meneger stede;
 Ende van desen oec overlut
 895 So spruten andre adren uut,
 Recht boven der magen mede
 So es I adre ter stede
 Die profundum heet in latijn,
 Dat wilt in dietsch diep sijn;
 900 Daeromme heet si diep, sonder waen,
 Omdat si vele mach ontfaen.
 Tusschen der adren enter levere na

- So comt die adre melayca,
 Ende achter die levere oec mede
 905 So gaet capillares ter stede;
 Ende alle dese adren met
 Hebben bloet in, dat wet.
 Varices sijn adren mede
 An die dien staende gereede;
 910 Worden die gesneden ontwee
 Die mensche ne mochte nemmermee
 Rechte gaen, dat verstaet.
 Noch es I adre die gaet
 Onder die knoesele, als ict versta,
 915 Ende es geheten sophena;
 Ende dese plegen te latene mede
 Die vrouwen in menige stede,
 Om der matricen ongemake
 Ende oec om der blasen sake.
 920 Noch es een andre adre met
 Onder die knoesele geset,
 Die es geheten sciatica;
 Die laet men oec, alsic versta,
 Jegen dongemake ter noet
 925 Die van den lindinen comen groet.
 Dit sijn die adren, hoe soet gaet,
 Die elc mensche te hebbene staet;
 Maer andre adren hieruut gaen,
 Die ic niet en doe verstaen,
 930 Want daer leget niet vele an;
 Om dit so laticet achter dan.
 Nu hebbic u die gedane al
 Van den mensche, groet ende smal,
 In menegen teken doen bekinnen.
 935 Nu willic u vort beginnen
 Van den mannen ende van den vrouwen,

Waerbi dat men best mach scouwen
 Dat si gheen kint mogen winnen.
 Avicenna doet ons bekinnen
 940 Ende Ypocras mede, entrouwen;
 Si seggen beide dat selke vrouwen
 Onorborleke te selken dingen
 Of si sijn te dinne sonderlingen
 Of al te mager, hoe soet gaet,
 945 Of al te vet, dat verstaet,
 Want die vetheit, wetet dat,
 Beslut de matrice ter stat
 Dat dat saet int beghin
 Niet en mach comen daerin;
 950 Ende selke hebben oec so licht
 Die materie daerom bericht
 Dat saet oec mach sijn daerin,
 Want en mach meer no min
 Daerin en genen tijt geduren,
 955 Hen moet weder saen uutscren.
 Ende oec gebreket ane den man
 In deser manieren, verstaet mi dan,
 Want dat oec der manne saet
 Te cout sijn, dat verstaet,
 960 Ende oec al te dinne mede,
 Ende hieromme caent gene stede
 Gecrigen in die matrice daer
 Ende comt uut mede daernaer.
 Ende selke manne met gewout
 965 Hebben dat saet droge ende cout,
 Sodat de coutheit van des
 Ende de droecheit, des sijt gewes,
 Hem gene kindre laten winnen.
 Kinder dit soudic wel doen kinnen
 970 Ende daerna mede, als ict wiste,

- Wies scout het es, soudic met liste
 Hem geraden in allen sinnen
 Dat si kindre souden winnen,
 Ende ic had hier oec gedicht,
 975 Maer hen ware niet goet bericht
 Altemale den ruden leeken,
 Ende oec ontsie ic der papen treken
 Dat sijs mi mochten spreken lachter;
 Hieromme so lietict achter.
 980 God, die makere es alre dinge,
 Hi besciet ons sonderlinge
 Int beginsel der werelt mede
 Elke nature na menshelijchede;
 Hi gaf den mensch oec gereit
 985 Boven alle diere werdicheit
 Want hi gaf hem groten sin
 Ende verstannisse mede daerin,
 Ende hi woude oec mede, dat verstaet,
 Dat ewelike vorweert gaet
 990 Des menschen gebornisse ter stat
 Ende staende bleve oec nadat
 In ongeliken personen mede,
 Also manne ende wive mede,
 Ende omdat van hem, hebbic vernomen,
 995 Te samen kindre souden comen,
 Om dit maectise beide daer:
 Heet ende droge, wet vorwaer,
 Maecte hi den man, ende omdat
 Dat selke qualike in elke stat
 1000 Also hitte ende droechede
 Niet te sere en souden mede
 Int vergaderen habunderen,
 Maer dat naturlijcheit soude verweren,
 Om dat so maecti met gewout

- 1005 Dat wijf beide versch ende cout
Ende cranxt oec met ansijn;
Ende dat de man starxt soude sijn
Van complexien, sonder blijf,
Sijn werc soude doen dat wijf,
1010 Gelijc dat saet dat men mede
In derde werpt te meneger stede
Ende dat beclijft ende brinct vrucht
Omdat si getempert es, heet ende vucht,
No te mager no te vet,
1015 Om dat draget si te bet;
Aldus soude die wijf dan
Van den gewerke van den man
Ontfaen dat saet ter selver uuren
In den scoet der naturen.
1020 Want die vrouwen cranker sijn
Van naturen, alst ansijn,
Dan de manne in vele dingen,
Ende gepijnt werden sonderlinge
In dragene ende in arbeide,
1025 Hieraf comt hen siecheide,
Ende meest oec an die lede
Van hare naturlijchede,
Ende dorren harre naturen crancheit
Ende oec mede haer siecheit
1030 Met scaemden die si hebben, twaren,
Den medecinen niet oppenbaren,
Noch oec mede niet gewagen
Van der siecheit daer si se dragen.
Daeromme so dwinghet mi
1035 Haer grote weecheit oec daerbi,
Die tontfarmene es wel sere,
Ende die gracie dwinget mi mere
Van selken vrouwen dat ic, twaren,

- Die curen hier wille oppenbaren
 1040 Jegen die siecheit, sijt seker das,
 Uuten boeke van Ypocras
 Ende uute Galienus bede,
 Ende met der Gods hulpe mede
 Sal ic scriven die saken nu
 1045 Ende die tekene, dat seggic u,
 Waerbi dat men se sal bekinnen,
 Want in de wive niet es binnen
 So grote hitte dat die humoren
 Die hitte iet can doen scoren
 1050 Die in hen overtullech es,
 Want die humoren, sijt seker des,
 Die overmids haer coutheit sijn vermogen,
 En can haer hitte niet verdrogen,
 No der wive cranker in scine
 1055 En mach niet dogen so grote pine
 Dat si overtullech humoren
 Met swete mach uut doen scoren
 Teniger stede of verdriven.
 Daerbi om de nature van wiven
 1060 Om te behagen haer hitte met
 So heeft I purgatie geset,
 Die men menstrua doet noemen
 Ende die men gemeinlike heet bloemen,
 Want gelijc alsoe men siet
 1065 Dat de bloeme en draget niet
 Sonder bloyen, dat verstaet,
 Diegelike so ne ontfaet
 Dat wijf sonder bloeme geen kint,
 Als ons nature wel ontbint.
 1070 Dese purgacie den wiven gevalt
 Gelijc den man, daer men af calt
 Ende hem snachts te meneger stede

- Pollucie gevalt al slapende mede;
 Want altoes die nature,
 1075 Alsi te swert es telker uure
 Van den quaden humoren dan,
 Eist I wijf, eist een man,
 So pijnt si harre te verjagene dat
 Ende har pine te minderne ter stat.
 Doet van den humoren dovertulliche
 Dier te vele es in elke stede.
 Van der purgacien van wiven
 Willic u vort bescriven,
 Die hen somen, alse ment kint,
 1085 Te XIIIJ jaren begint,
 Ende oec hen somen te XIJ jaren,
 Na dien dat in hen gewaren
 Van naturen heet ende cout.
 Dese stonden duren met gewout
 1090 Tote XL jaren, sijn seker des,
 Ja, opdat si mager es;
 Ende es dat wijf versch ende vet,
 So maget hare geduren met
 Tote XL jaren wel gere
 1095 Of tote vive ende viertich mede.
 Es de purgacie geordineert
 Te rechte ende geterminert,
 So wert ontcommert die nature
 Van der overtulleger humore;
 1100 Maer, es die purgacie meer in scine
 Dan si sculdech es te sine
 Of mindert, so comt oec van beiden
 Menegerhande siecheiden,
 Want dappetijt wert hen gemate
 1105 Beide van dranke ende van ate,
 Ende werd in hen gemindert sere

- Noch comt hen daeraf mere,
 Want walginge ende keringe
 Comt oec van desen dinge,
 1110 Ende ondertiden comter af mee
 Grote sweringe ende wee
 In den rugge ende int hoeft mede
 Oec comter af de bernende rede,
 Ende in dogen siet men oec de dinge;
 1115 Daer comt af van herten cnaginge,
 Ende daeraf laedt men dwater mede
 Ende die bloetsocht oec gereede.
 Oec selke vrouwen, alsijt weten,
 Hebben begerte om erde teten
 1120 Of crijt of colen sonderlinge
 Of jegen nature enegerande dinge.
 Ende dese siecheden comen
 Omdat behorlike titde der bloemen
 Den vrouwen gebreken, wet dat wale,
 1125 Of dat si hem gebreken altemale,
 Want allene comter af niet
 Twater, bloetsocht, als men siet,
 Of bitinge van herten mede.
 Daer comt af ander siechede,
 1130 Die quader sijn, als ict versta;
 Daer comt af dyarra,
 Omdat die couteit, wetet dat,
 Alse van der naturliker stat,
 Die matrix heet in latijn,
 1135 Of omdat die cleine sijn
 Die adren entie graselijc
 Gelijc den wive sekerlijc,
 Die dobbel sijn van naturen,
 Want in hen hebben te gere uren
 1140 Die overtullech humoren stranc

- In hen negenen lichten uitganc
 Omdat die humoren sijn te dicke
 Ende viscoes ende ongemicke;
 Ende oec mede sonderlinge,
 1145 Om die grote vergaderinge
 Van den humoren, so wert hen met
 Die wech benomen oec, dat wet,
 Of omdat si cleinlijc eten
 Of van pinen te sere sweten,
 1150 Sodat de quade humore en mogen,
 Die in hen wassen, niet verdrogen.
 Ende dit gecrijcht dat roede wijf
 Die niet vele pijnt haer lijf,
 Want het es behorlec dat si
 1155 Vele bloemen hebber daerbi.
 Sal si gesont daermede bliven
 So moeten emmer dan becliven
 Haer bloemen, omdat haer bloet
 In haren lichame, als ict verstoet,
 1160 Vergadert ende geronnen es.
 Somwile valt oec, des sijt gewes,
 Dat bloet uuteloept ten stonden
 Beide ter nese of ten monde
 Ende met spekelen die hen afaet;
 1165 Somwile gebreken, dat verstaet,
 Die bloemen, overmids errede
 Ende oec overmids serechede,
 Ende oec van groten wee
 Ende van groten anxenen mee.
 1170 Ende werden de bloemen oec daernaer
 Lange onthouden, wet vorwaer,
 So eist te mestruwene mede
 Van al te groter siechede,
 Want somwile der wive orine

- 1175 Werden verkeert aldus in scine
 Groenachtich, gelachtich ende bleec,
 Ofte bruunlijc sekerlec.
 Es dat sake dat men mach scouwen
 Te lettel bloemen an die vrouwen,
- 1180 Ende si hen gebreken ter stede,
 Ende moru ende cranc sijn mede
 Van complexien uutermeden,
 So sal si hare dan doen laten
 Die adre die onder dien cnoesel es,
- 1185 Des iersts dages, sijt gewes,
 In den iersten voet ter stede,
 Sanderdages an den andren mede.
 Also vele als sijs vermach
 Sal mens laten op elken dach,
- 1190 Want in alle siecheden sal men dinken
 Dat men den sieken te sere niet crinken
 En sal van eneger medicine
 Dies hi hadde te groter pine.
 Galienus segt in sire spraken
- 1195 Van enen wive diere gebraken
 IX maent die bloemen na das,
 Die al haer lijf verstoppt oec was,
 Vercranct ende verdroeget mede,
 Ende haer gebrac oec ter stede
- 1200 Die lust sere ende ongemate
 Beide van dranken ende van ate;
 Ende Galienus dede oppenbare
 Dieselve adren laten hare
 Negen daghe, des sijt vroet,
- 1205 Des eens dages an enen voet,
 Des anderdages an den andren met,
 Aldus deen na dander geset;
 In corten tiden daer ter stede

- Quam hare lust ende verwe mede.
 1210 Oec plegen si, dats hen ene pine,
 Dicwile bestopt te sine
 In den lichame, dat verstaet;
 Dan sal men hen geven, dats mijn raet,
 Vijf pillen, so scarp dat si
 1215 Mogen redelike ingaen daerbi;
 Dan sal si verlaten, dat versta,
 Ende baden sal si oec daerna;
 Dan sal si drinken na dat bat
 Calemanium, wetet dat,
 1220 Of nepitam of mirra
 Gesoden in honege wel daerna,
 Sodat I deel borns si
 Ende dachtendeel honechs daerbi;
 Dicwile alsi baeds gedinken,
 1225 Ende na dbat sal si drinken
 Dyatesseron IJ d. gewichte
 Honech ende water, seget tgedichte
 Daermet sal sijt dus ontfaen.
 Dyatesseron es, sonder waen,
 1230 Gemaect van desen IIIJ dingen
 Die ic u noemen sal sonderlinge,
 Alse aristologia longa ende bactis lauri
 Ende menta ende gentiana daerbi,
 Ende elc evenvele geset
 1235 Ende in honich gesoden daermet;
 Ende dan sal hi nemen alse ierapiga,
 Ende haer selen helpen oec daerna
 Alle riekende crude, cinium,
 Venkel, spica ende aprum,
 1240 Ameos, petercelle ende carvi,
 Oft dese crude gesoden, seit men mi,
 In wine, of gemenget mede

- In honich, selen hen helpen gerede.
 Galienus leert ons dat bivoet
- 1245 Ontwee gewreven es so goet
 Met wine gedronken, dats mijn raet,
 Of in wine gesoden, dans niet quaet.
 Nepita helpt gedronken met,
 Daer men in enen bade set,
- 1250 Of ontwee gewreven of gebonden
 Op der vrouwen lichame ten stonden
 Ende op den navel, sonder spot,
 Of gesoden in enen pot;
 Ende dan sal si gaen sitten mede
- 1255 Op enen dorgaetten stoel mede,
 Den pot boven alomme sluten
 Dat die roec niegeren mach uute
 Dan opwert ter naturen ga.
 Bivoet noch meer, als ict versta,
- 1260 Es goet geminget met captia,
 Met cynamomum, met salvia,
 Origanum. satireya, pulengium
 Lenisticum ende oec anisium;
 Ende dat men se alle siede dan
- 1265 Met watre som, of men can,
 Ende dat men vult I sackelkijn
 Gemaect alsoe een orcussijn
 Met wollen geteest herde cleine,
 Ende dat men die siedinghe reine
- 1270 Int sackelkijn met der wollen doe,
 Of dat sackelkijn daerin nette alsoe
 Ende leget, also heet als men can,
 Op der vrouwen lichame dan,
 Ende dit sal men dicke doen ter stede.
- 1275 Oec morsus galline mede
 Gesoden in I test ter noet

- Ende geleit op der vrouwen scoet
 Der naturen, dit es goet.
 Een ander, dat sere hulpen doet
 1280 Den vrouwen, hebbic ondervonden
 Om te doen hebben haer stonden.
 Ghi selt niemen sonder mee

 Castor, mirrus. cantarea,
 1285 Salvie, ende evenvele versta;
 Dat bernt ende maect poeder daer
 Ende siedet met watre daernaer,
 Ende savina ende mirra oec in dat,
 Ende dan drinke dat int bat.
 1290 Es oec die scoet der naturen
 Al te sere verherdt tier uuren
 Dat dese medicine verhelpt niet
 Dat die bloemen comen iet,
 So nemt van enen osse die galle
 1295 Of van enegen diere met alle
 Ende viter ende ysopi,
 Die wel geminget te gader si
 Ende wolle wel geteset met
 Ende in dese dinge gevet,
 1300 Ende maket haer lanc ende stijf
 Dat ment steken moge int lijf
 Tusschen des wifes been al bloet
 Recht in der naturen scoet,
 Dits orborlec ende goet raet;
 1305 Ochte, aldus verstaet,
 Men make dit sonderlinge
 Van desergelike eens mans dinge
 Dat sal men doen dor dese noet
 Den vrouwen overal in den scoet
 1310 Der naturen daert hol es,

- Dan sal comen menstrues.
 Es dat sake dat die vrouwen
 Te lettel hebben ende met trouwen
 Haer stonden, om dat so selen si
- 1315 Dese crude nemen, seggic di,
 Van beiden pulegium ende betoniam
 Ende oec mede sentonicam;
 Ende dese soutu sieden dan
 In watre ende in wine vortan,
- 1320 Sodat die tweedeel versoden es,
 Ende wringet dor I cleet dor des
 Ende drinket met sape van grisen,
 Dits di goet in alre wisen.
 Een ander, ten selven herde goet:
- 1325 Nemt mente, pulegium, ende doet
 Elcs evenvele I hantvol daer,
 Ende saelgen IJ dragmen daernaer
 Ende planten van roden coelen oec,
 Ende gestoeten porloec,
- 1330 Ende al sieden in I pot na dat
 Ende gevent haer drinken in I bat.
 Ende es dat sake dat haer stonden
 Hebben tebroken lange stonden,
 So nemt repontsi
- 1335 Derdalf penewert swaer, seggic di,
 Ende drogen bivoet ende peper mede
 Ene dragme onder beide gereede,
 Ende maket van desen pulver saen,
 Ende drinken soutu dit, sonder waen,
- 1340 Smergens, ende savonts met
 IJ, oec dat wet,
 Dat ghi se decken selt daernaer
 Dat si sweten mogen daernaer.
 Noch een ander goet gewesse:

- 1345 Ghi selt nemen de wortle van lesse
 Ende van loghen stocken mee
 Ende vinkel ende oec nepite,
 Dese sal men sieden in wine
 Ende drinken, dits goede medicine;
- 1350 Of ghi selt nemen soismaer
 Ende caneum oec vorwaer,
 Ende bivoet mede daeran,
 Ende roest mi dese in botre dan
 Ende bindet haer suvelike heet
- 1355 Op den navel wel gereet;
 Want I mester dede desgelike
 Der conijncinnen van Vrankerike:
 Hi nam gincber goet ende vri
 Ende blade van bome van lauri
- 1360 Ende savina oec daermede,
 Ende wreefse te gadre al gereede
 Ende decse in enen pot daernaer
 Ende setse over tfier, dats waer;
 Doen dedi sitten na das
- 1365 Op enen stoel die dorgaet was,
 Ende den pot onder hare,
 Ende liet den roec opweert slaen aldare
 Recht tusschen in die nature;
 Dit dedi IJ warf of meer ter uure,
- 1370 Ende haer stonden quamen daernaren
 Gelijc dat si schuldech waren.
 De vrouwe die aldus gedane
 Roekinge willen gane
 Of oefenen willen scouinge,
- 1375 Hen es goet boven alle dinge
 Dat si haer scoenhede rechten binnen
 Met couden unguente in allen dingen;
 Salven selen omdat si

- Niet te sere verhitten daerbi.
- 1380 Het es oec goet te derre stoven
 Daeraf es geseit hierboven
 Of te derre rokingen mede
 Comijn ende anijs bede,
 Flammula, calamente ende menta,
- 1385 Te gadre geminget, als ict versta.
 Tesen es oec goet, dat wet,
 Crauwinge ende oec bruden met,
 Ende op die hant bloet laten
 Dat deert sere uutermaten.
- 1390 Si selen onjoen eten oec,
 Mostaert ende porloec,
 Peper, loec ende comijn,
 Ende visschen die in sculpijn sijn;
 Ende si selen drinken, dits in scijn,
- 1395 Goeden, starken, witten wijn;
 Ja, opdat si niet en heeft den rede
 Ofte int hoeft siechede;
 Want in alle reden, verstaet,
 So es de wijn gedronken quaet.
- 1400 Ondertiden gevalt oec mede
 Dat die overvloyenthede
 Van vrouwenstonden es so groet
 Dat sire afcomen in groter noet.
 Dit comt bedi, des seker sijt,
- 1405 Omdat die adren sijn te wijt
 Ende te sere ontploken met
 Die in de matrice sijn geset;
 Of bi wilen spliten si,
 Daer af comt roet bloet daerbi
- 1410 Ende cleer in groter quantiteit.
 Of oec mede, alse men seit,
 Van vele aets ende dranc

- Daer werd af I masse bloeds gemanc,
 Diewelke alse en connen niet
- 1415 Die vate dan onthouden iet.
 So breket uut dan ter stede
 Of onderwilen comet mede
 Om die overtullege hitte met alle
 Des bloets van der calore van der galle
- 1420 Die overtullich vloyende es,
 Dat maect verwallende, sijn seker des,
 Dat bloet dat in den vate niet
 En mach duren, alst gesciet;
 Oft gesouten fleuma mede
- 1425 Minget haer met den bloede gereede
 Ende maket dunne, sodat daer
 Die adren vloyen daernaer.
 Ende es dat sake dat dit bloet,
 Dat vor menstruis uutgaen moet,
- 1430 Verwandelt in ghelheden na,
 So comet recht van colera;
 Ende werdet bleec ende wit,
 So comet van fleumen dit;
 Ende eist van roder gedane,
- 1435 So comet van sanguine, ic wane;
 Ende eist bruun in sine dien,
 So comet van melancolien.
 Ende alle dese siecheden
 Comen dus, na der waerheden,
- 1440 Om dumoren, die sijn binnen
 Gecorrumpeert in allen sinnen,
 En can onthouden, dat verstaet,
 Ende daeromme si dan vloyen gaet
 Ende, als daerof gevalt de doot,
- 1445
 Ende van desen saken ontverwen si

- Ende werden mager oec daerbi;
 Ende duret lange oec daerna,
 So valt si int water, als ict versta,
 1450 Bedi der leveren substantie met
 Wert van coude sere ontset
 Ende in naturliker hitte.
 Oec mede omme ditte
 Dat hen gebrect haer appetijt,
 1455 Begert si sapachtichge dingen ter nijt,
 Die dumoren verwandelen doet
 Na gewoente, dat es goet.
 Es dat sake dat comt van bloede,
 So soutu laten dor die hoede
 1460 An den arm of an die hant,
 Sodat dbloet optrecke tehand;
 Ende es dat die calore
 Van der galle vloyt al dore,
 So sal men nemen lichte dinge
 1465 Die mogen helpen sonderlinge,
 Als trifera sarrancenica
 Of rosaca novella
 Met den sape van violetten
 Ende scariole, dus sal men netten.
 1470 Ende comet van der overvloyenthede
 Van flumen of van swarte colore mede,
 So sal men nemen yralogriodius,
 Ende doent in water, ende drinkent dus.
 Na dese purgacie in allen sinnen
 1475 Es men sculdech buten ende binnen
 Dingen te doene die stringeren
 Ende die stonden doen verteren;
 Ende hieromme sal men drinken na des
 Water, daer in gesoden es
 1480 Scorse ende van prume gernaten

- Ende galla, van noten muscaten
 Die scale daeraf, ende roseblade
 Ende eikenblade, mede te rade,
 Ende bedagar, rubi ende agrimonia
 1485 Ende wegebrede; ende daerna,
 Weder si sijn gevoeget ter stede
 Of geëenvoldecht, si helpen mede.
 Na den eten geeft haer na des
 Te drinkene pullius ematrices,
 1490 Dat met regenwatre getempert si,
 Ende oec pulver van coralli
 Ende gummi mede van arabici,
 Balaustie ende cornu cervini,
 Seminis mirre ende portulace
 1495
 Sans atomorum ende plantaginis,
 Scabis ende sanguis draconis.
 Oec sal si eten in der noede
 Hinnen gesoden, ende in broede
 1500 Versche vische ende edic met.
 Gerstenbroet oec mede et,
 Ende tisanie sal drinken si,
 Op gerste gesoden, seit men mi;
 Ende ierstwarf in sulker gesoden daer
 1505 Met zeewatre, wet vorwaer,
 Tote dat begint roeden mede;
 Dan doeter met edic ter stede
 Ende ziet dor een cleet dan
 Ende gevet haer drinken vortan.
 1510 Een ander: si sal drinken roden wijn
 Die met zeewatre getempert sijn,
 Ende de wortele van wegebrede
 In der vrouwen nature mede.
 Oec es goet te dese dingen

- 1515 Dit selve sap sonderlinghe
 Op den buuc gebonden mede,
 Of op de matrice ter stede
 Ene plaestre daeraf gemaect.
 Ten selven es goet gesaect
- 1520 Tsap van donderblade in scine
 Gedronken met witten wine;
 Het es oec goet ten selven mede.
 I ander nemt de scorse mede

- 1525 Tsap van baratarie
 Gedronken in watre of in wine,
 Dit helpt al jegen dese pine.
 Ten selven, IJ stucken lardi
 Met salera ende stroye corandri,
- 1530 Daerop inpulum wise mede
 Ende daeraf tsaet ter stede,
 Ende pulum van alsenen ter stat,
 Ende bindet op den navel na dat.
 Het sijn oec goede plaestren daerna
- 1535 Van alsenen ende van majorana,
 Van sisimbreo, ende gestoten dat
 Met swinensmere, ende oec ter stat
 Gebonden op de side mede,
 Op den buuc ter selver stede;
- 1540 Ende leide men daerop moru blade
 Van mirren, het wort goet te rade.
 Ten selven es oec goet sere
 Netelen gestoten met swinensmere,
 Op die lendinen gebonden
- 1545 Ende op den buuc metten stonden;
 Ende dade mer op blader van ulmi,
 Die versch waren, het heetter bi.
 Een ander nemt de scorse mede

Van der nokernote gerede,
 1550 Ende naecter af pulum mee
 Ende doeter in water van der zee
 Drinke dat, ende daernaer
 Maect ene plaestre daer
 Van scaepsdrecke sonder mere
 1555 Ende gescoten met swinensmere,
 Ende op den buuc geleit ter stede
 Ende oec op die lendinen mede.
 Oec maect pulver, radic u,
 Van eyscalen, ende gevet nu
 1560 Hare in drankte te drinkene dan
 IJ dage, ende vorweert an
 Des vierdes dages mogedi
 Opheffen, ende dwaet se mi
 Met couden watre in die stede
 1565 Met IJ vingren in haer heimlijchede.
 Matrix, alse Alexander seit
 In Anathonia na der waerheit,
 So es si cout ende oec droge
 Ende gevormt in haer vermogen
 1570 Gelijc der magen, ende boven met
 Es si met adren wel beset,
 Ende benede so es si
 Vleeschachtich ende sachte daerbi,
 VIJ blade balgekine mede,
 1575 Ende elc heeft sine besceden stede,
 Ende heeft IJ hole staende
 Inwert ende uutwert gaende;
 Ende inwert gaen si neder daer
 Tote onder die vorke, wet vorwaer,
 1580 Gelijc dat bescreven es
 In Viatico, sijt seker des.
 Daeromme es twijf couder vele

- Dan die man in allen spele;
 Van complexien nochtan es si
 1585 Meer eischende dan hi;
 Ja in III manieren met:
 Dene maniere es, dat wet,
 Dat si van couder complexien es
 Ende van droger, sijt gewes,
 1590 Ende van herder substancien nu
 Ende vaster, dat seggic u.
 Also twijf ontsteken es, dat wet,
 So bernt si meer ende verhet,
 Gelijc dat yser bernt sere
 1595 Dant gout doet, ende oec mere,
 Bedi met den goude sonderlinge
 Sijn alle instrumente van lichten dinge
 Int berren dan si met yser si.
 Ene ander redene provicker bi:
 1600 Twijf es aderachtich sonderlinge,
 Ende alle aderachtege dinge
 Sijn gevoeleker dan andre vele;
 Daeromme, alst comt te dien spele,
 So hebben si genoechte groet, wet vorwaer,
 1605 Alsi hare nature verliesen daer.
 Die derde maniere es mede
 Na der manieren gemaecthede,
 Bedi si sijn aderachtech terstont
 Beneden an der matricen mont,
 1610 Ende die adren ontfaen dat saet
 Ende benetten se daer si af, verstaet;
 Maer ten oversten adren met
 Die en beroert niet tsaet, dat wet;
 Daeromme die ketelinge, als men siet,
 1615 Mach versaedt worden niet;
 Daeromme des mans mogenthede,

- Al es hijs niet versaedt mede,
 Si vergeet hem daer alsoe;
 In wil daer nemmer seggen toe.
- 1620 Matrix heeft monde twee
 Buten ende binnen, ende noch mee;
 Die butenste altoes open es,
 Ende heet der matricen hals dor des,
 Bedi dat vor men heet vulva
- 1625 Es der matricen dore, alsict versta,
 Ende die binnenste mont daeraf alsoe
 Slut onderwilen vaste toe
 Ende ondertiden eist open mede.
 Ende als twijf ontfeet ter stede
- 1630 Slut si so vaste, hebbic vernomen,
 Datter I naelde niet in soude comen;
 Maer int bruden es si altoes open
 Om tsaet tontfane, des es si in hopen.
 Daerna, alsijt heeft ontfaen
- 1635 Slut si weder toe saen,
 Ende es altoes also besloten daer
 Tote dat si kints geneset daernaer;
 Bedi vrouwen die dragen kint
 Begeren brudens meer om tgent,
- 1640 Want tsaet en mach niet comen mede
 Ter genoechten in der matricen stede.
 Oec heeft matrice VIJ hoelkine
 In die rechter side in scine
 Esser IJ ende in die slinke drie
- 1645 Ende een in midden, seit men mie;
 Ende daeromme seggen selke dan
 Dat men in den rechtren wint den man
 Ende in de slinke wint dat wijf,
 Dat men in midden wint heeft lijf.
- 1650 Andre seggen overmids nature

- In jegewelc hol mach winnen ter uure,
 Ende dat men in die slinke side wint
 Dats I mannachtich wijf dat kint,
 Ende wint men in die rechter side
 1655 Dats I wijfachtich man tien tide.
 Ghi selt weten dat selcs mans roede
 So crom es, dat tsaet te goede
 Dat bi haer niet mach ontfaen
 In die matrice, hebbic verstaen,
 1660 Ende in I ander deel ontfaet tsaet;
 Daeromme sijnt, dat wel verstaet,
 Ondertiden knechte, ende oec mede
 Ondertiden meiskijn, ende oec bede.
 Het gevalt somwile den vrouwen
 1665 Dat haer matrix opheft, entrouwen;
 Daerbi comt dat si verkeert si
 Ende cranken appetijt hebben daerbi
 Van vercoutheden der herten mede
 Dat hen overcomt te meneger stede.
 1670 Ondertiden dogen si sincopin,
 Ende dat de puls slaet te min
 Dat men se niet geborsen can
 Alsoe men tasten wilt daeran.
 Ende van der saken, sonder blijf,
 1675 Word ondertiden crom dat wijf,
 Sodat ondertiden dat hoeft
 Ende die kinnen vergadren, geloeft,
 Ende dat si haer stemme verliesen met,
 Ende lippe ende tande oec, dat wet,
 1680 Bedwingen ende de borst aldaer
 Boven mate opheffen, wet vorwaer.
 Galienus segt van enen wive
 Die soe doegede in haren live
 Dat si verloes haer stemme ter stede

- 1685 Ende haren puls verloes si mede,
 Ende si was so gebreclijc in hare
 Gelijc of si doot ware,
 Ende negeen teken van den live
 Vant men daer in genen wive;
- 1690 Maer haer nature hadde meer no min
 Te luttel hitten ant herte in;
 Ende selke mesters seiden daer
 Dat si doot ware, vorwaer.
 Galienus nam wolle ende deed se doe
- 1695 Vor haren nese, ende provese soe,
 Ende vant lijf noch an hare,
 Ende seide dat dese siecheit aldare
 Haere anquam, bedi dat si
 Te vele naturen hadde, daerbi
- 1700 Dat si mans en plach niet,
 Ende haer nature, alse men siet,
 Gecorrumppeert was ter stat.
 Ende wedewen gevalt vele dat
 Die vor mans hebben geplogten;
- 1705 Ende jonge liede oec wel mogen
 Dese dinge oec gescien met,
 Alsi tharen tide comen, dat wet,
 Dat si huwelijc souden plien
 Ende mans niet hebben in dien,
- 1710 Bedi in hen dat saet
 Meer overvloyt, dat verstaet,
 Dat sonder man niet mach wesen,
 Die nature in hen verderven van desen.
 Ende van desen sade, dat es
- 1715 In hen overvloyende, des sijt gewes,
 Ende dese verrotte matrice mede
 Comt ene wintachtichede
 Opwert tselker stede slaende

- Tote bi der herten ommegeende
 1720 Die sijn gebure der herten omtrent
 Ende der magen instrument.
 Ende hieraf hen gebrect der sprake,
 Ende dit ongemac van desen ongemake
 Nemt beginsel van dat hen
 1725 Haer siecheit gebreken meer no men,
 Ende gebreken hare stonden;
 Ende es in hen overtullech vonden
 Dat saet es in hen tongemac
 Vele te meer, daer ic af sprac.
 1730 Die overste medicine die es
 Jegen dit ongemac, des sijt gewes,
 Dat men in die hande ende in die voete
 I lettel crauwe met goeder moete
 Met olie lauine, dat wet,
 1735 Ende vor den nese houde met
 Dinge die sijn van gore sware,
 Alsoe galbanum, ende daernare
 Beverscul, pec, gebert velt,
 Ende I linijn cleet gebernt gi selt
 1740 Of apponax daervore houden nu,
 Ende derregelike, dat seggic u,
 Ende warme unguente daer sal men met
 Vulvam ungeren binnen, dat wet,
 Ende buten, alsoe hierna steet,
 1745 Dats yroleon musseloen gereet
 Ende camillion ende ardilion;
 Dese bringen weder in haer doen
 Menstrua ende ander siechede.
 Men sal I ventoyse setten mede
 1750 Op die borst, ende smorgens alsoe
 Sal si diacimum nemen, ende daertoe
 Metten sape van eppen daer

- Of met den sope van calamente, vorwaer,
 Of van nepita gemaect, verstaet;
- 1755 Of ghi selt nemen belsemsaet,
 Wit peper ende costi,
 Mente, eppe, ende castori
 Evenvele I dragma
 Ofte meer, dit stoet daerna
- 1760 Ende temperet met witten wine
 Ende drinkes I dragma in scine.
 Justinus heet dat men neme nu
 Comijn, ende drogene, seggic u;
 Ende I lepelken vol ofte mee
- 1765 Geve in dranke, het stelpt wee.
 Hi heet oec nemen, Godweet,
 Tinc van den vos of van der geet,
 Ende maecter pulver af ter stede
 Ende doet in hare scamelhede.
- 1770 Maer Tribacius heet sieden mee
 Den wortel van gemandere
 Of camadros of venkel, verstaet,
 Ende van lijnsade dat saet,
 Ende doet oec daerna in des.
- 1775 Oec seit hi dat daertoe goet es
 Wortele ende logenstoc, dat wet,
 Gesoden ende gescoten met
 Swinensmoute ende geleget
 Op den navel, alse men seget
- 1780 Es dat sake dat na der dracht
 Matrix es buten hare macht
 Ende te sere gaet nederwaert,
 Men sal wermen evene ter vaert
 Die ierstwerf gesuvert es
- 1785 Ende gevet wale om des,
 Matrix gaet uut haerre stede

- Sonder waen, ende sciet uut mede
 Te naturliker, alse men weet;
 Ende dat valt bi den adren gereet
 1790 Die omtrent matrix staen;
 Alsi met coude wort bevaen,
 Ende morwet die wachede
 Die overvloyende es inwert mede.
 Dese vercoutheit ende dese moruheit
 1795 Comt der matricen anegereit
 Van couder locht, die ingaet
 Matrix hole; ende, verstaet,
 Het comt oec vele, wetet dat
 Omdat si op enen couden steen sat;
 1800 Oec comet ondertiden menichfout
 Dat si baden in water cout;
 Ende word licht ende moru daerbi
 Ende uut haren gaet dan si.
 Eist dat matrix nederwert sleet
 1805 Ende niet altemale uut en geet,
 So sal men vor den nese houden dus
 Balsamus of muscus,
 Spica, nardi, scorope ende ambra
 Ende derregelike oec daerna;
 1810 Ende beneden sal men se roeken mede
 Met gebernenden cledren dier gelijkede,
 Ende op den navel leggen met
 Wolle, die in wine ende in olie es gevet.
 Ende eist dat matrix uutegeet,
 1815 Nemt armoriacum gereet
 Ende tempert met sap van alsenen dat
 Ende salven haren lichame ter stat;
 Daerna nemt cassiafustula ende ruta
 Ende bivoet evenvele daerna
 1820

- Ende siedet in wine daerna;
 Met gesodender tarwen al bloet
 Sal ment daerop binden ter noet.
 Ende ierstwerf boven allen dingen,
 1825 Es matrix uutcomen sonderlinge,
 So seldi se met wen handen saen
 In haer proper stat doen staen,
 Ende dan sal si na dat
 Gaen sitten in een warm bat,
 1830 Daerin gesoden sal sijn, als ict versta,
 Balanstria, cortex malignata,
 Rosa galla, contusa menta,
 Sumac, glandes, lenticula,
 Daeraf sal men I stove maken,
 1835 Die sere helpt te desen saken.
 Dyascorides stoven heet
 Ofte suffumigeren gereet,
 Haer dieten selen cout wesen.
 Een experiment goet te desen
 1840 Dat geproeft es in ware dinc
 Daer die matrix uuteginc:
 Pulver van den herte des herts met
 Ende blader van lauwerbome, dat wet,
 Evenvele ene onse mede
 1845 Ende I dragma mirren gerede;
 Wrivet ende temperet met wine
 Ende gevet in dranken, dits medicine,
 Ende aldus sal matrix mede
 Wedergaen in haren stede.
 1850 Ondertiden worden daernaer
 Opblasinge in matrix daer
 Ende apostemen van diverser manieren.
 Eist dat colera uutgaet sciene
 Van der leveren es de sake met

- 1855 Van ere aposteme, oec dat wet,
 So maket enen rede daer
 Ende enen canker, dat es waer.
 Ende eist van couden humoren mede
 Ende roe ende hart ter stede
- 1860 Ende swaerheiden met groten wee;
 Ende eist in ene side oec mee
 Van der matricen bi den monde,
 So gevoelt si rouwe tien stonden
 An haer scoenhede, ende oec mede
- 1865 An den navel, te meneger stede
 An de lindinen, daer af comt
 Dat men die bloetsocht nomt;
 Ende es daposteme banderside,
 So es si in den rugge tien tide
- 1870 Ende in die side groet seer
 Ende den lichame verstoep meer.
 Ierstwerf sal men vernemen
 Welc de saken sijn der apostemen
 Eist dat si van heter saken si,
- 1875 So seldi laten I adre daerbi
 Die in den voet es gestaen,
 Dit seit Galienus sonder waen.
 Nadat men kint die siechede,
 Want liet men an de hant mede
- 1880 In der siecheit van matrix daer
 Die lange trect, vorwaer,
 Dat bloet opwert, ende alsoe
 Trect die matrice daerwert toe;
 Ende om dit so es men sculdech ter stede
- 1885 Dbloet beneden te latene mede.
 Ende es twijf starc ende vermogen,
 Dat sijn IJ werf mach gedogen
 Op enen dach te latene daer,

- Dat waer haer goet, ende daernaer
 1890 Sal men haer geven in dranke mede
 Sap van morellen ende wegebrede,
 Donderbaer ende castiofistele
 Ende mandragora ende desgelike mee.
 Men sal oec nemen I plaester met,
 1895 Die de hitte verdrijft, dat wet,
 Ende de cracht conforsteert mee,
 Van den sape van portulace
 Ende silij ende wegebrede,
 Van scarleye ende donderbaer mede,
 1900 Ende daertoe olie rosaciarum;
 Ende daerna, alst rijp es som,
 Sal mer opleggen lijnsaet
 In botren gesoden, dat verstaet,
 Ende malue ende fenigriec met
 1905 Ende ganssmout of hinnen, dat wet,
 Ende dwitte van den eye daermede,
 Dit es goet te sulker stede.
 Dyascoridis seget dit,
 Dat sere hulpet die sit
 1910 In water daer spica in gesoden es.
 Paulus leert oec, sijt seker des,
 Enen te makene daermede
 Jegen der matricen herthede
 Ende jegen hare verkeertheit
 1915 Of geswollen of windachticheit,
 Dit verdrijft men ende geneest met.
 Nemt van den calve dat vet
 Ende van den buc oec
 Thewichte van XLVIIJ d. groet,
 1920 Ende van den vetten des hertshoren
 Drie dragmen ende daertoe horen
 Tfette van der gans ende van der hinnen met

- Evenvele IIJ dragmen, dat wet,
 Ende honich IJ dragmen daerbi,
 1925 Ende VJ d. gewichte van ysopi,
 Dese sal men stoten gereede,
 Ende wijfs melc mingen mede
 Ende met olien van rosen roet
 Ende met I pessere indoen ter noet,
 1930 Ende daeraf sal men I plaester maken.
 Es de posteme van couder saken,
 Haer dieten selen sijn clene
 Om die humoren te minderne allene.
 Ende wiltuse ter gesonde wert keren,
 1935 Die aposteme, ic saelt di leren,
 So nem fenigere ende lijnsaet
 Ende gerstenmele, dat verstaet,
 Te gadre gesoden, sijt seker des,
 Ende boven gesoden in duvenmes.
 1940 Es dat de posteme inwert ga
 Ter blasen wert, so nem daerna
 Geitenmelc ende esels mede,
 Ende drinke dat, ende make ter stede
 Van tysanen ende honich aldaer
 1945 Enen possere, ende doet in daernaer
 Met enen in die matricee,
 Het helpt ter baten vele mee.
 Dits jegen die hebben niet
 Haer stonden, of gebreken iet:
 1950 Om weder te hebbene seldi
 Van der wortelen nemen, seit men mi,
 Van der wilgen de scorse daer
 Die naest der overster es, vorwaer,
 Ende seltse met wine sieden mede
 1955 Ende tempense ende warmense ter stede,
 Des morgens in dranke geven.

- Oec es goet daer beneven
 Malua persicaria ende blader van lauri
 Ende I rokinge gemaect daerbi,
 1960 Ende de wortle van rosen mede
 Gebonden ende gedaen ter stede.
 Om die haer stonden te sere
 Flueren ende daerof hebben dere,
 Ghi selt nemen I hertshoren
 1965 Ende die ontwee sniden te voren
 Ende pulveren se met den sade
 Van der netelen met goeder stade
 Ende temperet met regenwatre daer,
 Ende gevet haer drinken daernaer.
 1970 Medicine jegen dieghene
 Die hem beseiken op dbedde altenen,
 Willense of en willense, dat wet,
 Si ne connens niet onthouden met,
 Dese sal men met warmen crude daer
 1975 Beroken ende stoven daernaer.
 Jegen de luse tusschen de been
 Ende onder docsele, van desen tveen,
 Heten platluse, dat verstaet,
 Du sout nemen, na minen raet
 1980 Alsene, ende met olien mingen,
 Ende daerof maken temperingen
 Ende bestriken daer die worme sijn.
 Ende oec es goet ende fijn
 Ten roden ogen, die se daermet
 1985 An den steert bestrijct, dat wet.
 Waer dat in den mont stinct,
 Dat de quade mage toebrinct,
 Ghi sult nemen doverste mede
 Van der menten, ende dat gereede
 1990 Sieden in wine, tote dat es

- Ter helft gesoden, ende na des
 Dat gedronken, alse die mage
 Wel gesuvert es alle dage,
 Soutu dinen mont wasschen daer;
- 1995 Dit es goet wel oppenbaer.
 Alse vrouwen sijn gequetst van desen
 Dat manne met hen hebben gewesen,
 Dat si swillen an hare nature,
 Si sullen sieden daertoe ter cure
- 2000 Malue ende poleye mede
 In regenwatre daer ter stede,
 Sitten ende baden daerin;
 Dits hen goet, seit mijn sin.
 Het sijn wijf die sere stinken,
- 2005 Den stanc sal men hier met minken;
 Ghi sult in wine sieden nu
 Bladre van menten, radic u,
 Ende daerin enen doec netten,
 Daerin wasschen sonder letten.
- 2010 Die oec geswollen es
 Om sijn scoenhede, sijt seker des,
 Hi neme poleye ende pollicarie
 Ende bladre van lauwerbome nie,
 Ende doet wallen int water ter stat,
- 2015 Ende ga daerin sitten na dat,
 Ende daerin sal hi beroken daer
 Met olivano, wet vorwaer.
 Wiltu dat I wijf die soeget
 Melc gnouch geve ter doget,
- 2020 Tes morges tonderen gereede
 Ende des avonts oec mede,
 Gef hare drinken venkelsaet,
 Lau gemaect, vore dat si et.
 Dit cruut, gesoden ende daerop geleg

- 2025 Tere plaestren, het helpt, so men segt.
 Jegen die borst, die geswollen wesen,
 Tebroken boenen nem van desen
 In I mortier met groter cracht
 Ende doet se int water enen nacht
- 2030 Ende I nacht, ende een pont
 Van boli armenti terstont
 Ene vijse, ende edic mede,
 Ende mac ene plaestre ter stede;
 Daerop leg se, dat es goet,
- 2035 Ende dat geswel oec sinken moet.
 Noch ter borst serichede
 Nemt armoniaco, ende mede
 Met melke in watre gewreven,
 Ende doet der borst alomme beneven;
- 2040 Legget daerop, ende daernaer
 Bladre van latuwen, ende aldaer
 Bladre van roden coelen met,
 Dits goet daerjegen, dat wet.
 Diegene die hebben verdriet
- 2045 Ende haer stonden en hebben niet,
 Sijn sire af siec of quelen mede,
 Hi neme ende siede ter stede
 Yserne ende rute herde sere,
 Ende daerna sal hijt sieden mere
- 2050 Met specke, ende dan sal hi
 Den sieken geven, also alt si
 Warm, ende eet alsoe:
 Daerna sal hi eten daertoe
 Die wortele van der wilgen met
- 2055 Die tusschen beide es geset,
 No te groet no te cleine,
 Maer in midden int gemeine,
 Ende die wortele van der roeden daer

- Die meeste die ghi vint, vorwaer,
 2060 Die suldi stoten ontwee
 Ende met wine mingen oec mee;
 Ende ziet dor I doec daertoe
 Ende gevet den sieken drinken alsoe.
 Die te sere sine stonden heeft,
 2065 Dat hi in qualen daerof leeft,
 Ende die dat niet geholpen can
 Dat hem helpe, hi neme dan
 Savelboem, ende daer ter stede
 Een cruut, dat men heet mede
 2070 Eauforatum of perforatam,
 Ende stotet ontwee daerna
 Ende mac enen coeke alsoe
 Met enen eye, ende doe daertoe
 Een luttel meels, ende nadat
 2075 Bact op I tiegle ter stat,
 Ende gevet den sieken tetene daer;
 Dan suldi geven daernaer
 Dat saet van der netelen met
 Ende van hertshorne, dat wet:
 2080 Daerof seldi pulver maken
 Ende geven den sieken dese saken
 In wine gemingt te drinkene daer;
 Dits hem goet, wet vorwaer.
 Dits van der vrouwen heimelijchede:
 2085 Die kint dragen oec mede,
 Weder het si levende of doot
 Hoe si verloest wert uut der noet.
 Es dat sake dat men daer
 Gevoelt dat doot es, vorwaer,
 2090 So seldi nemen rute ter stede,
 Bivoet ende alsene mede
 Ende peper, ende brekent daernaer,

- Ende drinket sap met wine daer.
 Of water oec, sijt seker das
 2095 Daer lupine in gesoden es
 Ende alsene ende bivoet,
 Dit es daer jegen goet.
 Of peper gewreven met wine
 Es oec gedronken goet der pine,
 2100 Of saturea gedronken met
 Ende op den buuc gebonden, dat wet.
 Si soudent genesen al bloot
 Weder het levende ware of doot.
 Dit selve doet yserne daer
 2105 Gestoten ende gedronken daernaer
 Met wine of met watre met;
 Dit helpt oec mede, dat wet.
 Of gesoden roeswater mede,
 Dit helpt oec met gereede
 2110 Evenvele, ende gevet dan
 Den vijn drinken daeran.
 Of nemt botre ende geef se hare
 Met wine ende met honege aldare
 Te drinkene, dit es goet.
 2115 Ende helpt haer dat niet, so doet
 Dat ic u hier nu raden sal:
 Es dat kint doot, si sal
 Ende sijs niet gelosen can,
 So sal si nemen dan
 2120 Melc al warm daer ter stede
 Van enen andren wive mede,
 Ende si sal stappans genesen daer.
 Noch een ander, dat es waer:
 Nemt rute ende bivoet,
 2125 Alsene, apponax daertoe doet,
 Ende breket wel daer alsoe

- Ende doeter I luttel sukers toe,
 Ende legget bi haren scoenhede daer,
 Het sal hare helpen, wet vorwaer.
- 2130 Na dat kint geboren es,
 Daer ic voren af dede gewes,
 Es dat die secundinen
 Daerin blivet na der pinen,
 Dan sal men gereiden daertoe
- 2135 Dats sijs gelosen mach alsoe
 Ierstwerf dat men se doe
 Mont ende nese luken toe.
 Of een ander, men sal dan
 Ene loege maken, so men best can,
- 2140 Van asschen ende pulver mede
 Ende tsaet van maluen ter stede,
 Tegader gemingt I dragma;
 Dit sal men drinken geven daerna,
 Ende daerna sal si keeren saen.
- 2145 Of dit pulver, hebbic verstaen,
 Met warmen watre mede
 Doet se oec keeren ter stede.
 Dat men se beroke es goet met
 Met ogen van gesouten vlesche, dat wet,
- 2150 Ende met den clauwen van pertsvoeten
 Daermet beroect met goeder moeten,
 Of van hontsdrecke mede
 Of van geiten, wet gereede.
 Dese doen suveren die secundine,
- 2155 Daeraf die vrouwen hebben pine,
 Het es oec goet lijnsaet
 Dat gesoden, wel verstaet,
 In watre of in wine
 Ende gevet haer drinken jegen pine.
- 2160 Ende en geet gheen bloet uut aldaer

- Na die secundine, wet vorwaer,
 So sal men doen dat geseit
 Hiervoren es, na der waerheit,
 Om te comene oec die siechede
 2165 Die den vrouwen deert mede.
 Ende es dat sake dat daernaer
 Die baer moeder es siec aldaer,
 So seldi nemen oec daertoe
 Storax ende wieroec oec alsoe
 2170 Evenvele ene dragma,
 Ende drie onsen oec daerna
 Van den sade van ratemorum mede,
 Ende legget op colen daer ter stede
 Die levende sijn, ende roket daer
 2175 Dat wijf daerover wel daernaer.
 Het sijn selke wijf oec mede
 Die hare dracht ter stede
 Die secundine gelosen niet
 Ende na tkint blijft, als men siet.
 2180 Die cure hieraf sal ic vertellen:
 Men sal nemen petercelle
 Ende porloec ende tsap daerof oec mede,
 Ende temperent met olien ter stede
 Die men heet pugelino,
 2185 Ende oec mede mucellino;
 Die sal men geven drinken har
 Met den sape, wet vorwaer,
 Van bernagien, ende saen
 Sal die secundine uitgaen;
 2190 Ende het gevalle dat si
 Sere souden keren daerbi,
 Ende van den keerne dat
 So wert gesuvert sere dat vat.
 Oec sijn selke, seggic u,

- 2195 Sal si eens kints genesen nu,
 Dat si daerna bloeden mere
 Ende onmatelijc uutstort sere;
 Ende dese mach men helpen met
 Van desen crude wat, dat hen let.
- 2200 Ghi selt nemen tsap allene
 Van den crude int gemene
 Bivoet, saphie ende cispelle,
 Pulleye ende peritarise;
 Dergelike ende daernaer
- 2205 Maect men van mele I coeke daer
 Ende bacten ende geeften hare
 Al warm tetene daernare;
 Ende altoes, als es in bade,
 Sal si haer hoeden vroe ende spade
- 2210 Dat si niet vercoele daermede.
 Of anders mach ment doen ter stede:
 Ghi selt nemen erande erde, dat wet,
 Ende in edeke getempert met,
 Ende maect ene plaestre dan,
- 2215 Ende legget in de rechter side daeran
 Onder die levere, dat verstaet;
 Eist dat dbloet ter nese uitgaet,
 So seldi leggen vor tforhoeft
 Alsulke plaester, der geloeft.
- 2220 Ende wet oec dat, ende verstaet
 Dat den vrouwen niet uitgaet
 Na haer dracht enich bloet
 Ter nese, hen si, als ict verstoet,
 Dat si I knapelijn heeft gedragen;
- 2225 Maer van den meiskine, als wijt gewagen
 So ne gesciet dat genen tijt,
 Des willic dat ghi seker sijt.
 Nu willic u doen verstaen,

- Want die wive sijn onderdaen:
 2230 Deen sijn dat si ne dragen niet
 Ende dandre bereet, als men siet,
 Ter dracht in allen uuren;
 Ende dat si sulc sijn van naturen
 Dat si niet winnen mogen
 2235 Kinder, noch daertoe dogen.
 Dus es gebrec an die vrouwen dan
 Ende dergelike oec an den man,
 Ende jegen welken mocht men, vorwaer,
 Daeraf helpen oppenbaer.
 2240 Hiervoren liet ic verstaen
 Hoe dat si waren gedaen
 Ende waer men tgebrec in hen vonde;
 Nu willic u hier terre stonde
 Die medicine leren daertoe
 2245 Ende seggen in welker wijs ende hoe
 Dat men die vrouwen cureren moge
 Dat si kint te dragen doge.
 Es dat sake dat si es
 Flumaet, ende oec mede, des sijt gewes
 2250 Graselec, dats cleinlec, met,
 So sal men haer maken, dat wet,
 Een bat van zeewatre daer
 Of van andren watre, vorwaer,
 Dat gesouten es, of mede
 2255 Of regenwater nem ter stede
 Ende daerin sal men doen gereet
 Alle crude die sijn heet,
 Jeniver, nepita ende bivoet,
 Laureolam, poleye, dit es goet,
 2260 Ende ysope ende desghelike;
 Ende in dit bat sekerlike
 Sal si sitten so lange daernaer

- Dat si sere sweet aldaer;
 Dan sal si gaen in ene stede daerbi
 2265 Daer si wale gedect si;
 Ende es dat sake dat men ter stat
 Haer geeft, alsi comt int bat,
 Rosaca novella, het es goet.
 Haer eten, dat men haer geven moet,
 2270 Sal goet sijn ende heet;
 Si sal oec drinken ter stede gereet
 Goeden wijn, ende niet te vele;
 Dit es oec te desen spele.
 Dus sal se drewerf ofte viere
 2275 In den dage baden na der maniere,
 Des anderdages oec alsoe,
 Ende den derden oec daertoe
 Maect hare ene rokinge
 Met den selven crude ende dinge
 2280 Dat ic hiervoren seide nu.
 Ditselve mede, seggic u,
 Sal men oec doen den couden man,
 Ende in de stede, daer men dan
 Dwijf roect, sal men hem mede
 2285 Warme dinge geven ter stede
 Ende confortatijf, dits sijn wesen
 Dat hem goet es te desen.
 Es oec I wijf groet mede
 Alse of si dwater hadde ter stede,
 2290 Dat si also gescepen ware,
 Dies met nutte openbare
 Dat si kint mochte ontfaen,
 Hiertoe soude men nemen saen
 Enen drec van der coe,
 2295 Ende dien temperen wale alsoe
 Met goeden wine, ende daermet

- Soude men bestriken wale, dat wet,
 Ende dan souden si in ene stove gaen
 Al toten halse, sonder waen;
 2300 Ende die stove oec, Godweet,
 Soude wesen herde heet,
 Ende de stove soude gemaect wesen
 Van houte, dat men heet te desen;
 Sambucen soude dat vier sijn.
 2305 Oec soude si, na de leere mijn,
 Wel daerin gedect sijn, dat wet,
 Dat si daer sere swete met;
 Ende, alsi lange gesweet hadde daer,
 Soudsi haer wasschen daernaer
 2310 Met den watre, daer ic af las
 Hiervoren, ende na das
 Soudsi in hare bedde gaen
 Ende daerin rusten, sonder waen.
 Dit soudsi twee werf ofte drie
 2315 In de weke doen, seit men mie,
 Ende si soude oec daeraf ter stede
 Gnouch graselijc werden daermede;
 Ende men soude hare geven nu
 Wale tetene, seggic u,
 2320 Ende te drinkene goeden wijn;
 Dits I cure goet ende fijn.
 Ende de manne mach men mede,
 Die oec teblasen sijn ter stede
 Ende grof ende ongraselijc,
 2325 Mach men curen desgelijc
 Dat si graselijc ende cuusch wesen
 Hieraf hebbic gnouch gelesen;
 In wilre nemmeer af maken,
 Maer ic bidde in getrouwer spraken
 2330 Dat niemen in dorperheden versta

Dat ic der naturen spreke dus na,
Want en haddict niet omleit
Ic hadder wel meer af geseit,
Maer ic laet hier aldus bliven
2335 Ende wilre nemmeer af scriven.

Expliciunt mulierum secreta.